

N:o 75.

Af herr **J. Johnsson**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning angående de hemman och lägenheter, som blifvit af kronan till presterskaps eller församlings understöd anslagna m. m.

Föreskriften i kongl. förordningen den 11 juli 1862, angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster, att afgifter, som af en församling till dess presterskap utgöras, ej må till aflönande af annan församlings prest användas; icke heller att inkomster, hvilka tillkomma presterskapet antingen till följd af bidrag utaf församlingen gemensamt, såsom då, till löneförbättring för presterskapet, hemman och lägenheter blifvit inköpta och andra fördelar anskaffade, eller ock enskilda personers för samma ändamål gjorda anslag och donationer, men att deremot de inkomster, som grunda sig på statsanslag i kontanta penningar, kronotonde och hemmansräntor eller på arrenden för de af kronan upplåtta stam-, annex- och mensalhemman och lägenheter, som icke äro bostadsboställen, må från en till annan församling öfverflyttas eller alldeles indragas, så vidt de icke äro presterskapet för all framtid tillförsäkrade, har, i anledning af ofullständig utredning, huruvida de särskilda hemman och lägenheter, som för närvarande disponeras af presterskapet, eller de så kallade ecklesiastiska boställena, blifvit af respektive kommuner och af enskilde anskaffade eller af kronan till presterskapets understöd anslagna, ofta framkallat berättigadt missnöje öfver meddelade beslut angående disposition af dessa egendomars afkastning. Det är nemligen uppenbart, att ett på objektiva grunder fattadt beslut angående dispositionen af behållna afkastningen af de ecklesiastiska boställenas skogar med nödvändighet förutsätter, att fullständig utredning vunnits beträffande boställets tillkomst och om detta blifvit af enskilda anskaffadt eller af kronan anslaget, enär

afkomsten måste i förra fallet användas till kyrkliga ändamål inom församlingen, men kan i senare fallet jemväl öfverflyttas till annan församling. I saknad af sådan utredning måste beslutet blifva godtyckligt och kränkningen af enskild rätt ej kunna undvikas.

Att ett stort antal af de ecklesiastika boställena äro skattehemman, som blifvit antingen af församlingarna till prestens understöd anslagna eller af enskilda personer för detta ändamål donerade, framgår af jordeböckerna ifrån femton- och sextonhundredtalet, som visa, att åtskilliga af dessa boställen varit påförda grundränta och kronotionde såsom andra skattehemman.

Genom kammarkollegii bref till landshöfdingarne af den 8 juni och 31 augusti 1686, hvarigenom de senare anbefalts att låta i jordeböckerna införa och »annotera alla Säterier och Frälsehemman samt Prestgårdars, Stambars och Capellansbord och desse senare icke allenast för Crono annoterade utan ock med sin fulla ränta upptagna blifva» dervid kollegium ansåg sig böra förklara, »att der som icke sådana säteri och frälsegårdar, stambar, kapellans- och klockarebohl allaredan stå i Cronones jordebok med sin ränta och mantalet införde, så att man derutaf om deras ränta och mantalet een visshet hafva kan, har man säterierna samt frälsehemmanen så wähl som prestegårdarne, stambnarne, kapellans- kläckarebolen att låta införa till sina namn allenast och alldeles intet genom någon ransakning», hafva de ecklesiastika boställena väl blifvit i jordeböckerna upptagna som krono, men derigenom hafva de icke kunnat erhålla krononatur, än mindre lära denna kamerala åtgärd lemna något stöd för en uppfattning, att de blifvit af kronan anslagna.

Då afkastningen af boställe, som af församlingen anskaffats till prestens underhåll eller af enskild donerats, icke får användas till aflöning af prest inom annan församling, så borde vederbörande hafva rigtat sin uppmärksamhet derpå att söka genom en, så vidt ske kan, fullständig utredning få visshet om, hvilka af de nu befintliga ecklesiastika boställena blifvit af kronan anslagna eller af församlingen på ett eller annat sätt anskaffade eller ock genom gifva af enskilde donerade, enär staten gifvetvis har en friare dispositionsrätt öfver de förra än öfver de senare. Någon utredning i berörda hänseende har emellertid ej förekommit, men har deremot den ena förordningen mer aggressiv och förnärmande församlingarnas och presterskapets rätt än den andra utfärdats. Under det att Rikets ständer i skrifvelse den 5 december 1854 i berörda hänsende anhållit »att, sedan ordnad skogshushållning blifvit å alla till civil-, militär- och ecklesiastikstater hörande skogar införd, boställshafvaren måtte tillförbindas att, i enlighet med uppgjord och fastställd skogshus-

hållningsplan och under jägeribetjeningens tillsyn, vårda boställets skog mot rättighet för boställshafvaren att af de årliga afverkningarna å desamma afyttra hvad som öfverstege boställets behof, samt Rikets ständer vid 1856—1858 årens riksdag, med anledning af Kongl. Maj:ts framställning, i hufvudsak vidhållit den i 1854 års skrifvelse uttalade grundsats, samt vid frågans behandling uttalats den uppfattning, att det föreslagna stadgandet »som afsåg, att, derest boställets skog öfverstege 500 tunnland eller, ehuru mindre, likväl vid dess indelning befunnes i betydligare mån öfverstiga boställets behof af skogsång, Kongl. Maj:t skulle ega förordna, att öfverskottsskogen ställes under skogsstatens förvaltning, med iakttagande att af skogens behållna afkastning i första rummet tilldelades boställshafvaren hvad honom skäligen borde tillkomma, icke allenast vore stridande mot boställshafvarens fördel, utan äfven förnärmande såväl deras som församlingens och presterskapets rätt, emedan de flesta prestebol, i synnerhet de, å hvilka någon betydligare skog funnes, icke vore af krononatur, utan dels tillkomna genom sammanskott af församlingarna, dels donerade, hvadan all inskränkning i rättigheten att begagna deras afkastning, äfven der traktuggning vore införd, vore att förlikna vid en ny, andlig reduktion» samt Rikets ständer i förnyad skrifvelse af den 25 november 1863 anført, att en indragning till kronan af någon del af de ecklesiastika bostälernas afkastning kunde anses såsom ett intrång i presterskapets privilegier, hvadan kronan borde afstå sin halfva del i afkastningen till förbättrande af presterskapets löner, så har genom kongl. förordningarna af den 8 maj 1868 och den 26 januari 1894 deremot stadgats, att endast der skogen står under boställshafvarens vård eger denne att få andel af afkastningen, samt att hela afkastningen af så kallad beredningshuggning skall ingå till de ecklesiastika bostälernas skogsfond. Denna bestämmelse, som är en kränkning af presterskapets privilegier af den 16 oktober 1723 och grundlagsstridig, enär kyrkomötet icke blifvit i saken hördt, har haft till följd, att innehafvare af boställe, hvars skogsareal innehåller femhundra tunnland och deröfver, icke erhåller någon andel i afkastningen af skogen, under det att innehafvare af ett boställe med mindre areal skogsmark, då denna skog icke stälts under domänstyrelsens omedelbara vård, erhåller andel i de medel, som inflyta för de från samma boställsskog försålda skogsalster.

Ehuru sålunda innehafvare af boställe med betydligare skogsareal icke erhåller någon andel af skogens afkastning, är han dock förpligtad, att af andra medel betala alla utgifter och onera för samma skogsmark, som ofta utgör det hufvudsakliga värdet af bostället, och hvilka onera blifva för boställshafvaren betungande i förhållande till skogens värde och

den förhöjda årliga afkastningen samt de kommunala utgifternas stegring. Dessa missförhållanden fordra skyndsamt rättelse.

Att staten dels direkt anslagit hemman och lägenheter till presterskapets och församlingarnas understöd, dels lemnat anslag i penningar till vissa församlingar för åstadkommande af boställe för dess presterskap, är ju obestriddt. En utredning härom bör utan svårighet kunna ega rum, då staten är i besittning af derför nödigt material. Utan tvifvel kan full visshet vinnas angående de hemman och lägenheter, som varit i statens ego och för hvilka ändamål dessa blifvit af kronan disponerade, liksom kännedom kan vinnas om de medel, som staten möjligen försträckt en eller annan församling för anskaffande af bostadsboställe för dess presterskap.

Förlidet års Riksdag har jemväl erkänt, att berättigade erinringar kunna göras emot det sätt, hvarpå kongl. förordningen den 26 januari 1894, angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket, tillgodosett församlingens och boställshafvarens rätt i fråga om dispositionen af skogsafkastningen vid de ecklesiastika boställena och att det vore obestriddt, att all afkomst, således äfven skogsafkastningen af de ecklesiastika boställen, som af vederbörande församling genom köp eller sammanskott af jord bildats eller som af enskilde donerats till förmån för pastor i församlingen, bör oafkortad användas för kyrkliga ändamål inom samma församling, och att denna grundsats vore uttalad i kongl. förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets aflöning den 11 juli 1862, hvilken förordning af Kongl. Maj:t utfärdades i öfverensstämmelse med de af Riksens ständer gillade grunder, och då ett boställe, »af menighet inköpts eller af enskild för ändamålet donerats», är stäldt såsom undantag från den allmänna regeln, hvilat bevisningskyldigheten på den församling, som på ett dylikt påstående i fråga om sitt boställe grundar anspråk att för sina kyrkliga institutioner få förfoga öfver dess afkastning, samt då bevis härom i allmänhet stöter på stora svårigheter, »kan det således lätt hända, att ett boställe, som faktiskt är donerat, i fråga om skogsafkastningens användning kommer att likställas med ett af staten anslaget boställe.»

Jemväl stadgandet i § 22 af kongl. förordningen den 26 januari 1894, »att behållning af deri omförmälda afverkning skulle ingå till de ecklesiastika boställenas skogsfond, syntes ej behörigen tillgodose församlingens och boställshafvarens rätt.»

Då nödvändigheten af en utredning i berörda hänsende således är erkänd, och då den af Kongl. Maj:t tillsatta komité, som har att åstadkomma utredning angående ändrade grunder för presterskapets aflöning, enligt hvad upplyst är, icke kommer att omfatta förevarande spörsmål angående de ecklesiastika boställenas bildande och i hvad mån kronans

egendomar dertill blifvit anslagna, en utredning som är af kameral beskaffenhet och icke lär påkalla komiténs medverkan —, vågar jag, på grund af det anförda, vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en, så vidt ske kan, fullständig utredning angående de hemman och lägenheter, som blifvit af kronan till presterskapets eller församlingens understöd anslagna och de bidrag, som staten utbetalt till församling för anskaffande af boställe för dess presterskap, samt till nästkommande års Riksdag inkomma med denna utredning.

Stockholm den 26 januari 1901.

J. Johnsson.